

Становище

за дисертационния труд на Димитър Асенов Ганев “Политически и институционални фактори в процеса на изготвяне и приемане на българската Конституция (1990-1991)“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по политология

Темата за конституцията е тема с висока степен на научен интерес защото засяга основите на функционирането на политическата система. Тя е предимно обект на изследване на две научни дисциплини – правото и политологията.

За юристите конституцията е най-висшия нормативен акт, основния закон на държавата, който регулира главните сфери на държавното устройство и управление, върху нея се опира законодателната дейност. За политолозите конституцията е също извор на знания за устройството на държавата, но погледнато в по-широк аспект – за държавата като част от политическата система, като регулатор на политическия процес, като основна част от институционалната инфраструктура. Също така като институция, която дефинира същността и функционирането на останалите основни институции – държавни и недържавни, определяща основните ценности и принципи на политическата система.

Самата конституция е продукт на политическите отношения, тя рефлектира съотношението на политическите сили и равнището на политическата култура на обществото и политическия елит в частност.

Темата за конституцията е широко застъпена в юридическата научна литература не само поради факта, че конституционното право е основна дисциплина в правото, а защото и юристите бяха основните автори на новата българска конституция от 1991 година.

Политологията макар, че не остана встрани от темата, сравнена с правните изследвания все още слабо присъства в научната литература що се отнася

до по-цялостните разработки и анализи на конституцията като основен компонент на политическите отношения. Именно затова появата на политологичен труд, и то на наш млад колега като докторска дисертация, трябва да получи особено положителна оценка. Още повече, че Димитър Ганев прави един всеобхватен анализ на процеса на изработването на новата българска конституция не само във вътрешно-политически, но във външно-политически контекст.

Може определено да се твърди, че това е първия по рода си политологичен труд, в който конституцията е разгледана през такава призма. А именно чрез изследването на факторите, които оказват водеща роля при изготвянето и приемането на българската конституция - Кръглата маса, създаваща рамката на институционалното устройство на демократична България; Седмото Велико народно събрание като основната институция, която прие конституционния текст от 1991 г.; на самата конституция като политически документ. Затова и изводите и приносите на автора се открояват в редица насоки. Аз ще се огранича до най-важните от тях.

Авторът убедително доказва, че за разпадането на комунистическия режим в България има както външни, така и вътрешни фактори, които влияят в решителна степен върху изготвянето и приемането на новата конституция. Същевременно автора доказва също така, че България тръгва по собствен, специфичен път на преход, част от който е ускореното приемане на българската конституция. Избраният от българския политически елит модел е бързо приемане на нов основен закон, който да формира основите на политическата система и да даде рамка на изграждащите се обществени отношения в демократична среда. В този смисъл България се отличава от от други посткомунистически държави, които поеха пътя на корекциите в старите конституции и едва по късно приеха нови. Този подход носи своите позитивни и негативни страни. Позитивното е, че се създаде

сравнително бързо крайно важна нормативна рамка гарантираща необратимостта на демократичния процес. Същевременно, от друга страна, бързото приемане на конституцията открои в процеса на прехода някои нейни несъвършенства, които провокираха и продължават да провокират промени в основния закон. Те също така предизвикват горещи дебати относно това доколко са необходими и в каква степен изменения в нея, дори някои предлагат замяната и с нова.

Авторът подробно анализира дискусиите на Кръглата маса, чиято дейност създаде първата институционална рамка на демократичния преход и на бъдещата конституция. Освен подписаните споразумения, представителите на управляващите и на опозицията стигат до консенсусно решение да проведат избори за Велико народно събрание, което да изготви нова, демократична институция. Както дебатите, така и текстовете на приетите споразумения формират рамката на бъдещия основен закон. Стъпвайки върху този нормативен фундамент, Великото народно събрание успява да обогати сериозно конституционните идеи, представени от участниците на Кръглата маса.

Сред множеството ценни изводи в дисертацията се откроява този, че преговорите по реформите на политическата система обсъждани на Кръглата маса, както и конституционните дебати в VII-то Велико народно събрание нямат предварително начертани сценарии, нито следват ясни партийни линии. Твърде често изразените мнения са лични и то по основни въпроси. В хода на конституционните дебати във Великото народно събрание в СДС настъпва разцепление, което напълно разрушава каквато и да е обща политическа линия между партийното ръководство и представителите му в парламента. В този смисъл, преговорите по политическата система, както и дебатите по конституцията във Великото народно събрание не са единствено плод на колективно политическо

творчество, а доста често са продукт и на индивидуални политически позиции, несъобразени с линията на партийното ръководство.

Авторът точно изследва цялата гама от предложения и сблъсъци сред бащите на българската конституция, отразяващи както теоретичните постижения на конституционализма, но също така и непосредствените политически акценти, резониращи в горещите дебати.

Важен е извода, че по време на дискусиите за новата конституция икономическата проблематика остава на заден план. Фактически до приемането на българската Конституция през юли 1991 година за икономически реформи почти не се говори. Това недвусмислено отделя България от пътя, който избират други централноевропейски държави, а именно на бързи икономически реформи и последващо съсредоточаване върху изработването на нова конституция. Забавянето на промените в стопанската сфера нанасят тежък удар на българската икономика, чието възстановяване започва десетилетие по-късно.

Ганев убедително доказва, че краткият период от разпада на социализма до подписването на новата конституция оказва своето влияние върху текстовете на основния ни закон. Не малка част от заложените членове и алинеи са попаднали там като отрицание на комунистическото минало и като опит да се зложат максимални гаранции, че този модел на управление няма да се повтори отново. Последствията от „възродителния процес“ оказват също съществено влияние върху конституционната ни уредба. Политическата конюнктура в този момент също дава своето отражение върху облика на Конституцията на Република България от 1991 година.

На последно място, но не и по значение, Ганев извежда като фактор при формирането на конституционните ни текстове западноевропейския конституционен опит. Това е важно защото откроява магистралния път,

който е избрала България, а именно към либерална демокрация.

В заключение - дисертацията е значително постижение на Димитър Ганев, което безспорно ще обогати политологическата литература в България.

Смятам, че ще е напълно заслужено научното жури да присъди образователната и научната степен доктор по политология на Димитър Ганев.

Проф. дфн Георги Карасимеонов

**София
30 август 2016 г.**